

[B] **DE MENS ALS DONUT.
DRIE BOEKEN VAN DAVID NOLENS.**

David Nolens debuteerde in 2003 met de roman *Vrint*. Twee jaar later publiceerde hij de novelle *Het kind*, en in 2008 verscheen zijn derde boek, *Stilte en melk voor iedereen*. Tussenin publiceerde hij kortverhalen in o.a. *Yang*, *Mooie jonge honden*, *Nieuw Vlaams literair talent* en *Sampel*. Ondanks die ijver blijft hij in het Vlaamse literaire landschap een ietwat schimmige figuur. In vergelijking met schrijvers als Jeroen Olyslaegers of Dimitri Verhulst trekt Nolens niet meteen de media-aandacht naar zich toe. Dat heeft zowel te maken met zijn profiel als schrijver als met zijn proza.

De romans van Nolens concentreren zich op de getroebleerde psyche en alle ongemakken die daarbij komen kijken. De hoofdpersonages zijn voornamelijk “ontheemden”, enkelingen die er nauwelijks in slagen iets zinvols van hun leven te maken. De leegte die ze binnenin voelen is een gekoesterde kwelling. Ze lijden onder de eenzaamheid maar zien tegelijk de buitenwereld als leugenachtig, als een verzameling

van façades waarachter niets schuilgaat. De mens heeft de structuur van een donut, zo oppert Martin in *Stilte en melk voor iedereen*. Martin verkeert in een schijnbaar permanente fase van overgevoeligheid en immobiliteit, en wordt verteerd door zijn eigen narcisme dat hem verhindert om zich seksueel en sociaal over te geven aan de andere. In dat opzicht lijkt hij op het personage Paul uit *Het kind*. Ook deze voelt zich ontheemd van de dagelijkse realiteit, een verdwaalde verschoppeling die zich schuilhoudt in een imaginaire fase waarin elk engagement gemeden wordt. Martin en Paul verlangen nochtans beiden naar een oplossing voor hun situatie, naar een reële verbinding met het hier en het nu. Dat verlangen blijft aanvankelijk echter steken in een verlangen naar een verlangen, wat enkel leidt tot frustratie en onverschilligheid.

Hun remmingen zijn terug te voeren op een jeugdtrauma. Martin schrijft zijn psychologische problemen toe aan een vroegtijdige blootstelling aan de seksualiteit, toen hij tijdens een zomerkamp als achtjarige gedwongen getuige werd van de geslachtelijke gemeenschap van twee kampleiders. De beelden zijn als foto's in zijn absolute geheugen gebrand. Martin voelt de gebeurtenis aan als een eindpunt, waar het volle leven abrupt afgebroken werd en de desintegratie van zijn ik tegenover de wereld een aanvang genomen heeft. De daaruitvolgende sociale en seksuele impasse wordt veroorzaakt door de angst waaraan ook Paul lijdt.

Diens trauma werd veroorzaakt door de aanblik van zijn stervende vader en de onverstaanbare zin die hij op het laatste ogenblik tot Paul richtte. De gebeurtenis maakt definitief komaf met Pauls onschuld en de onverstaanbare woorden achtervolgen Paul als een leegte die nooit meer opgevuld raakt. Paul is niet het enige personage in *Het kind* dat in een isolement verkeert. Judith, zijn vrouw, heeft zich vanwege haar schoonheid van de starende wereld afgekeerd, en het trauma van haar schoonheid lijkt een balans te creëren die Paul eventjes rust en binding kan geven. Daarnaast is er ook het bakkerskoppel Bug en Fien, wier liefdesleven al geruime tijd op non-actief gezet is. Bug verkeert net zoals Paul in een fase van verbeelding, Fien in die van een lijdzaam bestaan met een gefnuikte kindervens. En dan is er ook het kind uit de titel; het kind waarop Paul en Judith de illusie projecteren

dat het hun eigen leegte zal opvullen en hun leven zin zal geven.

Het resultaat van de trauma's is een fundamentele eenzaamheid. De personages voelen zich vreemd aan alles wat hen omringt, en wensen zich ook niet met die leugenachtige wereld op te houden. Elke communicatie leidt bovendien tot niets. Martin ziet "hoe iedereen, man en vrouw, in de seksuele handeling als het ware door het lichaam van de ander heen tast om uiteindelijk weer bij zichzelf uit te komen." (p. 173).

In *Stilte en melk voor iedereen* zoekt Sarah naar een oplossing voor Martin. De psychiater bij wie ze daarvoor te rade gaat, kan hen echter niet helpen, en wel om een heel specifieke reden. Niet enkel gaat hij een verlangen koesteren voor Sarah, waarmee hij de grens tussen therapeut en patiënt overschrijdt, hij ligt ook persoonlijk aan de basis van Martins trauma. Hij was immers de kampleider die — naar eigen zeggen — in de geest van de seksuele revolutie de liefde bedreef met een medekampleidster voor de ogen van de kampjongens. Die vaststelling veroorzaakt een impasse in zijn therapeutische vermogens, en leidt bovendien tot de diepgewortelde vraag of zijn therapie ooit wel iets heeft uitgehaald bij iemand.

Sarah staat erbij en kijkt ernaar. Nochtans is haar aanwezigheid niet louter beperkt tot die van Martins bijzit. Ze wordt immers afgebeeld als een voedmoeder die bezocht wordt door "borstgangers"; allegorische figuren die geregeld aan haar borsten komen zuigen om hun hart te luchten en zo voor even vrede en rust te vinden. Ze worden aangeduid als de hoofdredacteur, de zwartzak, de president, de popmuzikant, de koning, het meisje, de kardinaal, Lena & Hans. De roman vermengt daarmee realiteit en allegorie. De relatieproblemen vormen het anekdotische kader voor de uitlatingen van elk van de allegorische "borstgangers". Sarah bevindt zich in een dubbele positie: enerzijds is zij de vertroostende voedmoeder, anderzijds smeekt ze zelf om troost en hulp voor de problemen met Martin.

Verwijst Martin terug naar Paul in *Het kind*, dan refereert Sarah aan de vrouw Vrint uit Nolens' gelijknamige debuut. In deze roman heeft het personage Troerak niets om naar uit te kijken. Net zoals Paul en Martin leeft hij in een liefdeloze wereld van illusies. Hij hoopt net zoals de personages in *Het kind* dat een eigen creatie die leegte zal opvullen.

Omdat hij geen kind kan maken, boetseert hij als een Pygmalion de perfecte vrouw uit klei en hij noemt haar Vrint. Op de wijze van Frankenstein ontsnapt ze echter al gauw aan zijn macht en gaat een eigen leven leiden. Ze verwordt tot een vleesgeworden verlangen, en sluit “Vrintschappen” af met mensen die bij haar ontdekken wat ze zelf missen. De vervulling die zij hen schenkt is echter bedrog, en de voldoening kan nooit voltooid zijn. Dat geldt eveneens voor Sarahs moedermelk, die troost en verlossing moet schenken. Niet enkel is die melk slechts een zoethoudertje, door het zogen worden deze personages tot kinderen herleid. Een mens wil zelfstandig zijn, maar kan het niet omdat de leegte als een vacuüm de behoefte aan aandacht en troost aanzuigt, en zo een oedipale afhankelijkheid in stand houdt.

Het is ondoenbaar en ook niet echt wenselijk om hier de psychologische ontwikkelingen van de diverse romans volledig te ontrafelen. De romans zijn telkens erg complexe en intrigerende constructies die vanuit verschillende hoeken interessant om lezen zijn. De symboliek is krachtig, de psychologische karaktertekening intrigerend en de vermenging van realiteit en verbeelding is origineel. Stilistisch blinkt Nolens steeds meer uit in een sobere complexiteit. Is *Vrint* veeleer beknopt en staat in *Het kind* het narratieve voorop, dan wordt in *Stilte en melk voor iedereen* het poëtische op een intense manier verweven met het zakelijke, en zelfs het platvloerse. Daardoor is deze laatste roman ook meteen de meest mature van de drie.

Toch is daarmee niet alles gezegd. Dat de drie boeken zowat op dezelfde leest geschoeid zijn — weliswaar met de nodige variatie — is op zich geen probleem. Waar het bij Nolens soms wel aan schort, is een spanningsboog. Doordat de boeken in grote mate een aaneenschakeling zijn van beschrijvingen van teneergeslagenheid, gekoppeld aan het onaflatende opduiken van steeds weer dezelfde problemen — hetzij in dezelfde figuur, hetzij bij andere personages — is een dralende repetitiviteit nooit ver weg. Wat dit element betreft, lijkt de evolutie in Nolens’ proza overigens omgekeerd evenredig te zijn aan zijn stilistische groei. Terwijl *Vrint* zich voornamelijk tot de troebelen van Troerak en Vrint beperkt, worden de problemen van Paul gemeten aan die van heel wat nevenpersonages. Judith verkeert tevens in een

leegte, evenals Fien en Bug. Hun psychologie is erg stereotiep en voorspelbaar. Bovendien is het verhaal van het kind uit de titel, Fabian, er te veel aan. Mogelijk voltooit zijn personage wel het verhaal, maar het voegt ook weinig toe. Zijn problemen zijn namelijk ook die van Paul: het trauma van de jeugd, de onzekerheid, de vervreemding en het gevoel dat het leven, eens het een vaste vorm heeft gekregen, onwrikbaar vastligt. Met zijn 155 bladzijden is de novelle te lang voor het beperkte repertoire aan thema’s.

Stilte en melk voor iedereen is in hetzelfde bedje ziek. De vele psychologische bespiegelingen en de nevenvertellingen van de borstgangers halen elke vaart uit de tekst. Het boek lijkt daardoor een gefragmenteerd politiek-filosofisch essay of psychologische casestudy, eerder dan een roman met een duidelijke focus. De verschuiving van het vertelstandpunt op het einde, waarbij de vertellingen van Martin en Sarah eigenlijk afkomstig zijn van de verbitterde psychiater, is een knappe vondst, maar komt eigenlijk te laat om nog verrassend te zijn. Bovendien dient gezegd dat de thema’s van het trauma en de scheuring tussen het lust- en het realiteitsprincipe allesbehalve origineel zijn. Ook de existentiële vraagstukken die voortdurend in de betogen van de personages opduiken, klinken na een tijd ietwat repetitief en dof.

Ondanks deze bedenkingen behoeft het weinig betoog dat Nolens een getalenteerd schrijver is. Zijn stijl is knap, zijn metaforen inventief. De dosering in de romanstructuur en de originaliteit van zijn thematiek zijn echter wat zoek, zeker na drie boeken. Daardoor ontstaat de indruk dat niet enkel zijn personages, maar ook zijn boeken zelf een beetje op een donut gaan lijken. Lekker, dat wel. Maar ook wat leeg vanbinnen en al snel te veel van het goede.

JAN LENSEN

DAVID NOLENS, *Stilte en melk voor iedereen*, Meulenhoff|Manteau, Antwerpen, 2008, 199 p.

DAVID NOLENS, *Het kind*, Meulenhoff|Manteau, Antwerpen, 2005, 155 p.

DAVID NOLENS, *Vrint*, Nijgh & Van Ditmar, Antwerpen, 2002, 151 p.